

Adam van Berghe (1381-1422), een vergeten muntheer van Limbricht

Recentelijk werd in de omgeving van Aardenburg (Zeeuws-Vlaanderen, NL) de volgende dubbele mijt gevonden:

Vz. In het veld, gescheiden door een horizontale streep, **DOII | VAS**, wat kan worden begrepen als **DOMINUS VESTER**: uw heer of meester. Rondom tussen twee parelcirkels **✠ II ONETA BERGHE**

Kz. Kort gevoet kruis in het veld. Rondom tussen twee parelcirkels **✠ II ONETA LEMBR**

De munt heeft een diameter van 22 mm en een massa van 2,31 gram. Ze bestaat vermoedelijk voor het leeuwendeel uit koper, mogelijk aangevuld met een beetje zilver.

Dit type munt is een imitatie van de voor Johanna van Brabant en Filips de Stoute geslagen mijt te Leuven tussen 1384 en 1389^[1]. Het type is behalve in Limbricht ook nagevolgd in Born, en vermoedelijk in Heinsberg en Rekem: in Born is het type massaal geslagen voor Reinoud van Valkenburg (1378-1396)^[2] en Jan van Salm (1398-1400); uit Heinsberg en Rekem is het type ook bekend, resp. op naam van Jan van Heinsberg (1395-1438) en Willem I (1397-1400) of Willem II van Sombrefe (1400-1475); in de beide laatste gevallen lijkt sprake te zijn van unica^[3]. Deze navolgingen dateren uit 1400 en kort daarvoor. Denkelijk geldt hetzelfde voor de munten uit Limbricht.

Het type is ook bekend uit Namen, al rijst in dit geval de vraag of hier niet de Franse double parisis met **FRANCO** in het veld als voorbeeld heeft gediend^[4].

De legende **MONETA LEMBR** op de keerzijde maakt de herkomst van de munt duidelijk, nl. de heerlijkheid Limbricht. De dubbele mijten beschreven door Lucas (nr 25.2)^[5] vermelden enkel de plaatsnaam Limbricht op beide zijden, zij het soms in een minder vlot begrijpbare lettercombinatie. De muntheer wordt nooit genoemd. Lucas schrijft ze toe aan Arnold IV van Stein en noemt als diens regeerperiode 1381-1404. De pas gevonden dubbele mijt geeft aanleiding daaraan te twifelen. Immers: wie of wat kan zijn bedoeld met **BERGHE** op de voorzijde? Om die vraag te beantwoorden en nader in te gaan op de toeschrijving(en) van de dubbele mijten, moet eerst worden nagegaan wie rond 1400 in Limbricht aan het bewind was.

[1] A. DE WITTE, *Histoire monétaire des comtes de Louvain, ducs de Brabant*, Deel I, Antwerpen, 1894, p. 175, pl. XX, n° 416.

[2] Alle tussen haakjes vermelde jaartallen slaan op regeerperiodes.

[3] P. LUCAS, *Monnaies seigneuriales mosanes*, Hennuyères, 1982, nrs. 18-20 & 27-33 (Born), 44 (Heinsberg) en 23 (Rekem).

[4] R. CHALON, *Recherches sur les monnaies des comtes de Namur*, Brussel, 1860, p. 80-81, pl. VIII-130-134 en p. 89, pl. IX-167-168; J.N. ROBERTS, *The Silver Coins of Medieval France (476-1610 AD)*, Salem, 1996, p. 389.

[5] P. LUCAS, *o.c.*

De heren van Limbricht rond 1400

De recente numismatische literatuur over Maaslandse munten baseert zich vaak op publicaties uit de 19de eeuw. Sindsdien hebben (vaak lokale) historici vooruitgang geboekt bij het oplijsten van de opeenvolgende heersers in onderscheiden gebieden. Hun nieuwe inzichten leiden vaak tot andere toeschrijvingen van munten^[6]. Dit geldt ook voor Limbricht. De voor de dubbele mijten relevante periode is grondig in kaart gebracht door Munsters^[7].

Munsters neemt ons mee in de tijd dat de ‘heren’ hun tijd verdreven door met het zwaard geschillen te beslechten, vetes te vergelden en degelijke meer. Dit was Arnold VI van Stein reeds slecht gekomen in 1356 toen hij als schuldvereffening zijn Naamse goederen verloor aan de hertog van Brabant. Toen hij na de slag bij Baesweiler op 21 augustus 1371, samen met nog tal van andere edelen waaronder ook Wenceslaus van Brabant en Robert van Namen, door de troepen van hertog Willem II van Gulik werd gevangen gezet in het slot van Nideggen, onderging hij een zoveelste financiële tegenslag. Een som van 3.000 zware guldens diende betaald te worden en het duurde dan ook tot 8 maart 1372 alvorens zijn moeder Geertruidt, ervrouw van Limbricht, en zijn vrouw Liesbeth van Diepenbeeke het nodige geld bijeen kregen.

Na het overlijden van zijn moeder Geertruidt (ca. 1378) erfde Arnold VI als enige zoon Limbricht, waardoor hij zich Heer van Stein en Limbricht ging noemen. De financiële toestand van Arnold VI en een veroordeling op 28 september door het officiaal te Luik dwongen hem op 20 oktober 1381 het slot en de heerlijkheid Limbricht in pand te geven aan ridder Adam (Daem) van Berghe-Trips voor 300 oude schilden jaarlijks, te voldoen een eerste keer op 11 november 1382 (deze Adam van Berghe is overigens niet te verwarren met een naamgenoot uit 's-Heerenbergh die ook munt liet slaan)^[8]. Arnold VI overleed echter kort daarna, waardoor de verpande heerlijkheid Limbricht overging in handen van Arnold van Merwede, een neef (oomzegger) van Arnold VI; diens zus Margareta was gehuwd met Daniël van Merwede. Arnold van Merwede trouwde ca. 1390 met een dochter van Adam van Berghe, Katharina. Adam was hoofdens de ‘vóór-huwelijksovereenkomst’ van 1383 kost en inwoon verschuldigd aan Arnold van Merwede en zijn aanstaande vrouw gedurende zeven jaar. Als pandhouder oefende Adam de heerlijke rechten van Limbricht uit, en niet Arnold van Merwede als pandgever. Adam, hoog in aanzien, komt ook voor als hoveling van hertog Wenceslaus en hertogin Johanna van Brabant en als medeondertekenaar/getuige van meerdere oorkonden, steeds onder de naam ‘Heer van Limbricht’.

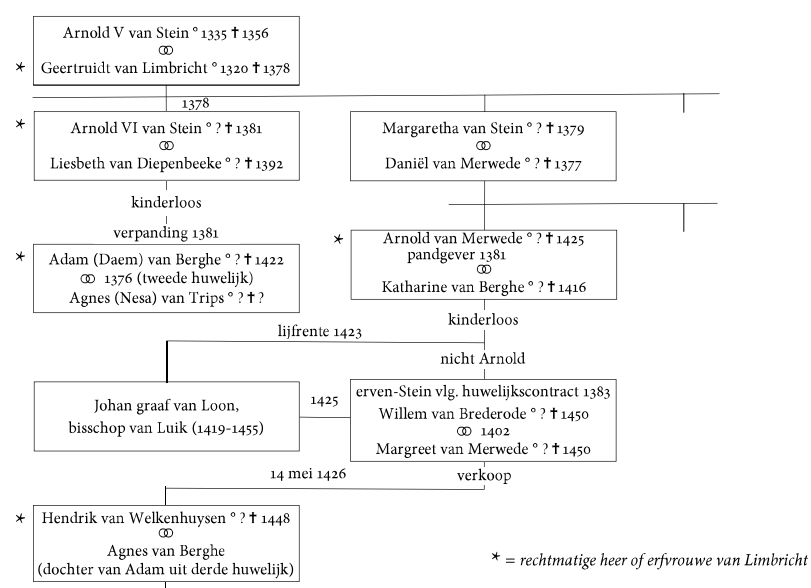
^[6] E. HAANEN, Bijdragen aan de muntgeschiedenis van de heerlijkheid en het graafschap Horn (±1270-1567), *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde* 101 (2014), p. 58-123, i.h.b. 65-66; T. NISSEN & J. BENDERS, De munten van de heerlijkheid Megen (ca. 1350-1450 en 1583-1590), *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde* 104 (2017), p. 30-101, i.h.b. 32-33.

^[7] A.J.M.S.C. MUNSTERS, Sire Ernoul de Steyn, een pseudo-Arnold van Stein (ca. 1360-1425+), *Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold* 6 (1985), p. 7-30; zie voor een compleet overzicht F.T.W. SMEETS, Genealogie van de Heren van de ‘Lemborgh’, in: F.T.W. SMEETS, A.B.J.M. GOOSEN & P.M. LE BLANC (red.), *Lemborgh – Het Kasteel en zijn Sint-Salviuskerk te Limbricht*, Limbricht, 1984, p. 61-114, die ook een (grotendeels incorrect) overzicht van Limbrichtse munten presenteert.

^[8] J.J. Grolle, De muntslag van de Heren van den Bergh ca. 1320-ca. 1440, *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde* 80 (1993), p. 103-164.

Het huwelijk van Arnold van Merwede en Katharina van Berghe, die inmiddels hun intrek hadden genomen in het kasteel Trips (te Geilenkirchen, nu in Duitsland), bleef kinderloos. Katharina stierf in 1416. Na de dood van Adam van Berghe in 1422 moest Arnold uit Trips vertrekken om plaats te ruimen voor de wettige erfgenamen-Trips, en keerde hij eind 1422 terug naar Limbricht. Op 10 februari 1423, droeg hij de heerlijkheid over aan Johan van Loon (Jan van Heinsberg), bisschop van Luik (1419-1455), mits hij de rest van zijn leven te Limbricht mocht blijven wonen. Overigens noemde Arnold van Merwede zich vanaf ca. 1390 'Arnold van Stein', wat tot veel verwarring heeft geleid.

Verloop van de vrijheerlijkheid Limbricht tussen 1370 en 1430

Conclusie

Uit het bovenstaande blijkt dat Adam van Berghe als pandhouder de heerlijke rechten over Limbricht uitoefende tussen 1381 en 1422. De recent gevonden dubbele mijt moet dus – gezien het omschrift – aan hem worden toegeschreven.

Daarmee rijst de vraag voor wie de naamloze dubbele mijten (Lucas 25.2) zijn geslagen. Het meest voor de hand liggende antwoord is ook Adam van Berghe. De dubbele mijten kunnen immers ten vroegste in 1384 zijn geslagen, maar dateren, gezien de overige navolgingen, waarschijnlijk uit de jaren 1390, uiterlijk begin 15de eeuw. Dat er een gezamenlijke muntslag met Arnold van Merwede plaatsvond tussen 1383 en Arnolds vertrek naar kasteel Trips in 1390 valt niet uit te sluiten, maar is (nog) niet bewezen. Een andere mogelijkheid is dat Arnold van Merwede (elders?) munt sloeg ter bevestiging van zijn claim op Limbricht t.o.v. zijn broer Daniël met wie hij in ruzie lag in de periode 1391-1393. De mijt (Lucas 25.3) en dubbele mijt (Lucas 25.4) zouden we aan Arnold van Merwede toekennen die zich ten onrechte de titel 'Heer van Stein' toe-eigende.